

Г. Ф. Толмачова,

кандидат економічних наук,

Інститут економіки промисловості НАН України, м. Київ

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО ВЕДЕННЯ БІЗНЕСУ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК ПІДПРИЄМНИЦЬКОГО СЕКТОРУ

Постановка проблеми. Розвиток суб'єктів малого і середнього підприємництва (МСП) може мати дуже позитивний ефект для України як запорука зростання економіки і конкуренції, досягнення соціальної стабільності і розвитку політичної демократії. В Україні частка малих і середніх підприємств у загальній кількості підприємств становить відповідно 95,2% та 4,7%, що в цілому відповідає рівню розвинутих країн світу. За даними статистичної служби Європейського Союзу (ЄС) Eurostat в країнах співдружності з 20 млн активно діючих підприємств, за винятком фінансового сектора, 67,4% відносилось до малого і середнього бізнесу [1]. А, у США, Японії, Великій Британії, Федеративній Республіці Німеччини, Італійській Республіці, Французькій Республіці серед підприємств близько 95% є малими і середніми [2].

В той же час, в Україні в малому і середньому підприємстві у 2014 р. було зайнято 6,8 млн осіб, що становить лише 36% економічно активного населення працездатного віку. При цьому, у країнах Європейського Союзу такий показник становить більш як 50%, а в Японії – близько 80%. У країнах Європейського Союзу малі і середні підприємства створюють 50-70% внутрішнього валового продукту, в Україні такий показник майже в чотири рази нижчий [2]. Сукупний сегмент мікро-, малого та середнього підприємництва забезпечує понад 60% обсягів продукції, що виробляється у країні. Також внесок мікро-, малого та середнього підприємництва складає майже половину від усіх податкових надходжень до державного бюджету.

Між тим, незважаючи на деякі позитивні зрушення в цьому напрямі, мале і середнє підприємництво в Україні розвивається повільно і фрагментарно, конкурентна боротьба між економічними суб'єктами малоефективна, а конкурентні позиції більшості вітчизняних підприємств слабкі. Порівняльний аналіз з відповідними секторами економіки в інших європейських країнах свідчить про те, що малі та середні підприємства України є менш інноваційними, ніж європейські. У числі головних проблем розвитку МСП, які відзначають експерти опитувань і анкетувань, в Україні сьогодні є: зарегульованість підприємницької діяльності і неможливість здійснювати підприємницьку діяльність прозоро, широко укорінена корупція, обмежений доступ до фінансових ресурсів [3]. Адміністративне втручання, коли органи влади прагнуть безпосередньо контролю-

вати ринок замість того, щоб створити умови для його вільного і прозорого функціонування, досі є одним з найбільш серйозних перешкод для розвитку підприємницької діяльності в Україні. Отже в країні необхідне прискорення дерегуляції господарської діяльності, яка має зосереджуватися на пріоритетному розвантаженні сектору малого і середнього підприємництва від надмірного адміністративного тиску, зважаючи на його високий потенціал у створенні нових робочих місць та забезпеченні самозайнятості.

Аналіз досліджень і публікацій. Основним теоретичним обґрунтуванням необхідності розвитку державної політики щодо ведення бізнесу при побудові ринково-орієнтованої економіки є численні роботи таких зарубіжних вчених як В. Баумоль, А. Брунетті, М. Вайт, А. Вебер, Д. Гнявеллі, Л. Клаппер, М. Портер, П. Рейнольдс, Х. Смітс, Р. Фісман, Й. Шумпетер. Зокрема, В. Баумоль досліджував різні аспекти ролі підприємництва в історії суспільства та впливу правил гри (the rules of the game) – структури виплат (reward) в економіці на дії підприємців [4], А. Вебер – вплив національно-державного утворення на економічний стан окремих підприємницьких структур [5], Л. Клаппер – бізнес-середовище та обмеження на створення нового бізнесу [6], П. Рейнольдс – глобальний моніторинг підприємництва [7], Р. Фісман – регулювання виходу на ринок малих підприємств [8].

Серед вітчизняних дослідників проблем розвитку малого та середнього підприємництва, регулювання розвитку підприємницького сектору можна виділити роботи А. Бутенка [9, 10], З. Варналія [11], Л. Воротиної [12], Н. Галана [13], Д. Ляпіна [14], В. Ляшенка [9, 15], Ю. Макогона [16] та ін. Однак поряд із низкою проблем, розглянутих та вирішених цими авторами, у їхніх працях не знайшли достатньої уваги питання, що відносяться до комплексного дослідження державної політики щодо ведення бізнесу у розвинутих країнах і в Україні, а також впливу державної політики на розвиток малого та середнього підприємництва.

Метою даної статті є дослідження особливостей державної політики щодо ведення бізнесу у розвинутих країнах і в Україні, вплив державної політики на розвиток малого та середнього підприємництва в Україні та обґрунтування пропозицій щодо поліпшення підприємницького клімату з метою за-

безпечення зростання сектору малого і середнього підприємництва.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Реформи у сфері державного регулювання розвитку малого і середнього підприємництва України багато в чому відповідають світовим тенденціям еволюції державної політики щодо ведення бізнесу і створення сприятливих умов для підприємницької діяльності, причому ці тенденції не залежать від рівня розвитку економіки окремих країн. У останні 20 років зміни в законодавстві щодо спрощення створення і розвитку малого і середнього бізнесу мають місце як в розвинених країнах, так і в країнах з перехідною економікою.

З 2003 р. Всесвітній банк у рамках проекту «Ведення бізнесу» проводить моніторинг реформ, спрямованих на створення сприятливих умов для розвитку малого і середнього бізнесу. У останньому раунді дослідження, в 2015 р., брали участь експерти з 189 країн [17]. Звіт Всесвітнього банку показує, що в період фінансової кризи різко зросло число реформ у сфері державного регулювання підприємництва. Таким чином в період економічного спаду спостерігається прагнення державних органів пом'якшити наслідки кризи шляхом розвитку бізнесу і створення сприятливих умов для підприємницької діяльності, що повинно привести до збільшення числа робочих місць і росту доходів місцевих бюджетів, які залежать від надходжень підприємств. У 2013-2014 рр. в 123 державах було зареєстровано понад 230 нормативно-правових реформ у сфері регулювання підприємницької діяльності – 145 реформ було спрямовано на спрощення і зниження вартості дотримання правових норм і 85 реформ були спрямовані на зміцнення правових інститутів [17]. Країни з найскладнішими процедурами і нерозвиненими правовими інститутами поступово переймають деякі практики, які застосовуються в лідируючих країнах. Особливо активно пройшли реформи в регіоні Африки на південь від Сахари.

В цілому, найбільш сприятливі умови для ведення бізнесу як і раніше відзначаються в країнах з високим рівнем доходу, що є членами Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР) – міжнародної міждержавної організації економічно розвинених країн, що визнають принципи представницької демократії і вільної ринкової економіки. Найменш сприятливі умови для ведення бізнесу – в країнах Африки на південь від Сахари і в Південній Азії. Так, в країнах Африки на південь від Сахари створення компанії обходиться у багато разів дорожче, ніж в країнах ОЕСР, тому багато підприємств просто відмовляються від офіційної реєстрації і працюють нелегально, в тіньовому секторі економіки. У таких державах для підприємств закритий доступ до організованого кредитування і ринків, а їх співробітники не отримують пільг і залишаються за

рамками систем соціального захисту. Крім того, надмірно складні процедури утруднюють діяльність легальних підприємств, так само як і відсутність інститутів і норм регулювання, що забезпечують захист власності і дозволяють підприємцям ефективно використати наявні у них активи. В той же час, за останні роки країни з низьким рівнем доходу скоротили віддаленість від передових практик в два рази більше порівняно з країнами з високим рівнем доходу.

Реформи були спрямовані на зниження адміністративного навантаження і спрощення процедури створення нових підприємств. Багато країн спростили процедуру видачі дозволів на будівництво, реєстрацію майна і зовнішньоторговельні операції. Таким чином, продовження реформи дерегуляції та зниження адміністративних бар'єрів для малого та середнього бізнесу в Україні вписується в контекст світових тенденцій.

Зміни в законодавстві, що стосуються зменшення видів діяльності, які повинні ліцензуватися, спрощення процедур отримання ліцензій і сертифікатів, скорочення числа інстанцій, які повинні видавати дозволи при відкритті нових підприємств, і перевірок з боку контролюючих органів проводяться як в розвинених країнах, так і в країнах, що розвиваються. Не проводять реформи в цій області тільки найбільш бідні країни або країни, втягнуті в різного роду озброєні конфлікти.

Автори оглядів щодо останніх звітів «Ведення бізнесу» звертають увагу на те, що під час криз уряди низки країн переглядали процедури регулювання у сфері банкрутства щоб, з одного боку, спростити переміщення чинників виробництва зі збиткових в сектори економіки, що розвиваються, а з другого – підтримати життєздатні компанії і зберегти робочі місця. Погіршення економічної ситуації може завадити від Уряду України реформ системного характеру, пов'язаних зі спрощенням переміщення трудових ресурсів і капіталу між секторами економіки.

Ухвалення законів – це перший етап в проведенні реформи, проте основні проблеми виникають при реалізації цих законів. Тому важливо знати досвід інших країн, щоб підготувати умови, при яких реформи проходять найбільш успішним чином. Емпіричні дослідження в області регулювання малого бізнесу по різних країнах (як правило, це аналіз процедур відкриття нових підприємств) показують, що спрощення цих процедур призводить до росту підприємницької активності, збільшенню продуктивності і скорочує рівень корупції.

У роботі L.Klapper et al. (2004) проводиться аналіз обмежень на створення нового бізнесу в європейських країнах [6]. Висока міра регулювання процесу відкриття нових підприємств приводить до того, що в галузях, де воно привело до істотного

зниження числа щорічно реєстрованих підприємств, порівняно з природним рівнем для цієї галузі середня кількість реєстрованих підприємств істотно вище, а подальші темпи їх розвитку нижчі. Дані вітчизняної статистики однозначно вказують на те, що доля малих і середніх підприємств у деяких галузях істотно нижче, ніж в ринкових економіках. Частково ця проблема пояснюється спадщиною радянської економіки. Хоча останні 20 років привели до зростання суб'єктів малого і середнього підприємництва в економіці, їх результати порівняно із зарубіжними фірмами невисокі. Тому адміністративні бар'єри при створенні і функціонуванні підприємств досі не дозволяють усунути дисбаланс в структурі виробництва, успадкований з планової економіки, і, як свідчить досвід інших країн, можуть призводити до зниження темпів розвитку існуючих підприємств.

Проблема зайвого регулювання виходу на ринок малих підприємств – це послаблення міри конкуренції усередині галузі, що призводить до більшої монополізації виробництва. R. Fisman, V. Sarría Allende (2010) [8], використовуючи дані по 57 країнах, показали, що жорстке регулювання виходу на ринок у визначених галузях призводить до того, що в них діє менше великих підприємств, що означає меншу міру конкуренції. Більше того, в цих умовах підприємства не здатні повною мірою використати можливості свого розвитку. У країнах, де процедура реєстрації нових підприємств складніша, зростання відбувається серед існуючих компаній, тоді як в країнах з простою процедурою реєстрації механізми більшою мірою пов'язані з появою нових компаній в перспективних секторах економіки. Оскільки економіка України характеризується низькою мірою мобільності чинників виробництва – як з однієї галузі в іншу, так і географічно, – реформи спрямовані на спрощення процедури створення нових підприємств повинні робити ефект як на мобільність чинників виробництва, так і на поліпшення конкурентного середовища в різних секторах економіки. Це особливо важливо у світлі стратегії на модернізацію економіки. Нові фірми, що виходять на ринок повинні проводити модернізаційну стратегію розвитку економіки.

R. Fisman, V. Sarría Allende (2010) [8] також показали, що більше прості процедури реєстрації нових підприємств роблять вплив на те, які галузі розвиватимуться швидше. Виявилось, що в країнах, де ці процедури відносно прості, швидше розвиваються галузі, на продукцію яких росте світовий попит, а також сектори, які у нинішній момент характеризуються істотними технічними змінами. Цей результат особливо підкреслює роль витрат які несуть підприємства, виходячи на місцеві ринки, на зростання конкурентоспроможності економіки в масштабі світового ринку.

Малий бізнес в Європі стимулює розвиток конкуренції, впровадження великими компаніями нових технологій та покращання ефективності виробництва. Ефективність всієї економіки ЄС залежить від успіху діяльності малого та середнього бізнесу. Тому в рамках Євросоюзу здійснюється політика підтримки малого підприємництва, головною метою якої є збалансування інтересів держави і бізнесу, забезпечення оптимальних умов для підприємницької діяльності, підвищення конкурентоспроможності малого бізнесу.

На думку професора Ю. Макогона перевага розвинених країн, що закріплюється процесами глобалізації, полягає в тому, що високий відсоток ВВП, що забезпечується продукцією малого і середнього бізнесу, економічно урівноважується купівельною спроможністю споживачів, що є найнятими робітниками у великому бізнесі. В Україні, витіснені зі своїх робочих місць, багато найнятих робітників промислового, наукового, освітнього і інших комплексів вирішують проблему свого існування, емігруючи за кордон. Сьогодні все більше число фахівців переходять на думку, що швидкість деіндустріалізації країни (чи швидкість розпаду неконкурентоздатних виробництв) занадто значно перевищує швидкість створення виробництв у сфері малого і середнього бізнесу, що може привести до росту соціальної напруженості в суспільстві і втрати цілих сегментів української промисловості. У зв'язку з цим, розвиток малого і середнього бізнесу необхідно розглядати в контексті загального розвитку промислової політики в Україні. Іншими словами, необхідно зрівняти швидкості ліквідації наслідків гіпертрофованої індустріалізації і появи нових робочих місць у сфері малого і середнього бізнесу [16].

Результати аналізу свідчать, що проблема надмірного адміністративного тиску лежить в основі усіх економічних перетворень, що сталися в країні після прийняття Конституції України в 1996 р. Очікування ринкової свободи у кінці 1980-х і початку 1990-х років до 1995 р. змінилися розумінням необхідності державного і регіонального регулювання підприємницької діяльності. Проте відсутність досвіду привела до чергового «перегину» – надмірного дозвільно-контрольного втручання держави в економічну діяльність, в першу чергу, малого і середнього бізнесу.

Однією з причин цього є те, що бізнес, відчувши ринкову свободу, почав нехтувати інтересами споживача. Виникла проблема балансу інтересів держави, бізнесу і споживача в забезпеченні якості вироблюваних в країні і таких, що ввозяться із-за кордону ресурсів. Ця проблема повністю не розв'язана досі, а вироблення стимулюючих механізмів державного регулювання залишається найважливішим науково-прикладним завданням щодо зниження адміністративних бар'єрів.

Здійснення державного регулювання на якісно новому рівні було визначено з ухваленням Закону України від 11.09.2003 р. № 1160-IV «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» [18]. Законом встановлювалася обов'язковість дотримання адміністративних процедур при підготовці і впровадженні регуляторних актів, що впливають на умови підприємницької діяльності. У разі виявлення порушень органами виконавчої влади або місцевого самоврядування порядку підготовки і впровадження регуляторних актів спеціально уповноважений орган може приймати рішення про необхідність усунення порушень основ державної регуляторної політики.

Наступним етапом регуляторної реформи в країні стало проведення в 2005 р. прискореного перегляду регуляторних актів на відповідність принципам державної регуляторної політики. Необхідність такого кроку була обумовлена «відвертим ігноруванням» регуляторними органами окремих норм Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності», зокрема, відносно необхідності проведення регуляторними органами протягом року з моменту набуття чинності Законом перегляду власних нормативно-правових актів на відповідність принципам державної регуляторної політики. Результатом цього етапу, на який в деяких країнах з перехідною економікою витрачені роки, стало серйозне розчищення правового поля від зайвого регулювання, впорядкування регуляторної діяльності органів виконавчої влади.

У 2005 р. почалася повномасштабна реформа в дозвільній системі України, правову основу якої створив Закон України від 06.09.2005 р. № 2806-IV «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності» [19]. Законодавчим актом визначалися організаційні і правові принципи державної політики в цій сфері, обкреслювалися нові підходи до процедури видачі дозволів. Ним також було визначено послідовне впровадження європейських принципів установи бізнесу. Вказаним документом уперше була затверджена норма відносно встановлення виключно законами необхідності отримання того або іншого дозволу, а також окремі вимоги до порядку їх отримання (що змусило як центральні органи виконавчої влади, так і органи місцевого самоврядування переглянути дозвільні документи, впроваджені підзаконними актами і рішеннями місцевих рад, з метою їх відміни). Уперше на законодавчому рівні: затверджена норма відносно встановлення виключно законами необхідності отримання того або іншого документу дозвільного характеру, а також окремі вимоги до порядку їх отримання; впроваджений декларативний принцип установи бізнесу, принцип організаційної єдності отримання документів дозвільного характеру; введена посада ад-

міністратора, який організовує процедуру видачі дозвільних документів без участі в цьому процесі суб'єктів господарювання; встановлена адміністративна відповідальність посадовців дозвільних органів за порушення процедур видачі дозвільних документів.

Для підвищення рівня ефективності дозвільної системи Урядом України впроваджуються заходи у напрямі дерегуляції дозвільної системи шляхом скорочення кількості документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності та спрощення процедур під час отримання дозвільних документів. Так, Законом України від 09.04.2014 р. № 1193-VII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо скорочення кількості документів дозвільного характеру» [20] закладено правові механізми, спрямовані на звільнення підприємців від необхідності проходження зайвих та обтяжливих адміністративних процедур. Закон містить норму, відповідно до якої обов'язок одержання погоджень, висновків та інших документів, які передують отриманню документа дозвільного характеру, покладено на дозвільний орган, що оформляє документ дозвільного характеру, без залучення суб'єкта господарювання.

Законом України від 13.05.2014 р. № 1252-VII «Про внесення змін до Закону України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності» щодо вдосконалення процедури видачі документів дозвільного характеру, оформлених центральними органами виконавчої влади» [21] запроваджено видачу, переоформлення, видачу дублікатів, анулювання документів дозвільного характеру, які видаються центральними органами виконавчої влади, виключно через державного адміністратора у дозвільному центрі, що покликано ліквідувати складну та неуніфіковану процедуру отримання документів дозвільного характеру, що видавались виключно центральними органами виконавчої влади, значно ускладнювала умови ведення бізнесу, зокрема, у частині створення додаткових часових та грошових витрат підприємців на проходження дозвільних процедур, наявності корупційних схем. Отже, створено умови, коли відкриття підприємства для більшості видів господарської діяльності можна розпочати без отримання дозвільних документів (з 1200 дозволів залишилось 84), і значно спрощено процедуру видачі документів дозвільного характеру за видами робіт, де такі документи необхідні. Відповідно збільшено перелік робіт (послуг), які можуть виконуватися на підставі заяви. Дозвіл вважається наданим, якщо вчасно не надано відмову, але підготовку до господарської діяльності підприємство може розпочати і без його отримання, попередньо задекларувавши її відповідність встановленим вимогам.

Легкість ведення бізнесу безпосередньо залежить від успішності реформ в системі ліцензування.

Фундаментальним для забезпечення регулювання господарської діяльності став Закон України від 01.06.2000 р. № 1775-III «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» [22], який започаткував формування системи ліцензування і з прийняттям якого було здійснено найбільш радикальну зміну системи ліцензування. Законом визначена державна політика у сфері ліцензування, встановлений вичерпний перелік видів діяльності, які підлягають ліцензуванню, і чітко обкреслені відповідні процедури ліцензування. Правове регулювання у сфері ліцензування здійснювалось у напрямку удосконалення порядку ліцензування шляхом скорочення видів ліцензування та спрощення процедур отримання ліцензій. Нормативно-правовим актом, спрямованим на комплексне вдосконалення порядку ліцензування певних видів господарської діяльності з позиції спрощення для бізнесу та влади адміністрування процедур у сфері ліцензування став Закон України від 02.03.2015 р. № 222-VIII «Про ліцензування видів господарської діяльності» [23], який регулює суспільні відносини у сфері ліцензування видів господарської діяльності, визначає виключний перелік видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню, встановлює уніфікований порядок їх ліцензування, нагляд і контроль у сфері ліцензування, відповідальність за порушення законодавства у сфері ліцензування видів господарської діяльності. У результаті реформи ліцензування скорочено понад 30% кількість ліцензій і зменшено на 90% кількість ліцензованих видів робіт (з 95 до 52) за рахунок їх скасування, і застосування інших форм державного контролю, і ширшого використання саморегулювання. Встановлено необмежений термін дії ліцензій, що залишилися.

Система державного контролю (нагляду) є значним адміністративним бар'єром в господарській діяльності суб'єктів підприємництва. Проведення перевірок суб'єктів господарювання в Україні упродовж багатьох років мало під собою досить складну правову основу, оскільки не існувало єдиного законодавчого акту, який би ефективно регулював порядок проведення перевірок і визначав відповідні уніфіковані процедури. З цією метою в 2007 р. був ухвалений Закон України від 05.04.07 р. № 877-V «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» [24], що започаткував реформу системи державного контролю в Україні. Закон є рамковим, встановлює загальні принципи і правила проведення державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності і регулює порядок проведення планових і позапланових заходів, дає можливість контролюючим органам працювати ефективно і результативно у рамках існуючої правової бази.

Для зменшення адміністративного тиску з боку органів державного нагляду (контролю) та їх посадових осіб на фізичних осіб-підприємців та юридичних осіб було прийнято Закон України від 23.02.2012 р. № 4448-VI «Про особливості здійснення державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності щодо фізичних осіб-підприємців та юридичних осіб, які застосовують спрощену систему оподаткування, обліку та звітності» [25]. Законом встановлено особливості здійснення державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності щодо фізичних осіб-підприємців, які не зареєстровані платниками податку на додану вартість, діяльність яких не віднесена до високого ступеня ризику відповідно до Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності», та юридичних осіб, які застосовують спрощену систему оподаткування, обліку та звітності, що передбачає включення податку на додану вартість до складу єдиного податку, діяльність яких не віднесена до високого ступеня ризику відповідно до Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності».

Законом України від 22 липня 2014 р. № 1600-VII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обмеження втручання у діяльність суб'єктів господарювання» [26] закріплено на законодавчому рівні заборону щодо зайвого втручання посадових осіб контролюючих органів у діяльність суб'єктів господарювання при проведенні заходів нагляду (контролю), що сприятиме поліпшенню умов для ведення господарської діяльності, ефективності використання виробничого потенціалу, зменшенню адміністративного тиску на суб'єктів господарювання.

На практиці все ще значним є тиск контролюючих органів на бізнес, має місце дублювання контрольно-наглядових повноважень, а також зловживання при здійсненні контрольних заходів. Отже, удосконалення законодавчого поля в частині зменшення контролюючого тиску є одним з основних завдань Уряду України.

У 2013-2015 рр. було внесено зміни до цілої низки законів щодо започаткування та припинення діяльності суб'єкта малого підприємництва. Так, Законом України від 05.09.2013 р. № 441-18 «Про внесення змін до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців» щодо спрощення реєстрації осіб як платників податків» [27] передбачено можливість подання заяви про добровільну реєстрацію як платника податку на додану вартість та/або обрання спрощеної системи оподаткування державному реєстратору як додатка до реєстраційної картки, що подається для проведення державної реєстрації юридичної особи

або фізичної особи – підприємця. До органів державної податкової служби одночасно з відомостями реєстраційної картки на проведення державної реєстрації юридичної особи та фізичної особи-підприємця передається електронна копія заяви щодо обрання спрощеної системи оподаткування та/або заяви про добровільну реєстрацію як платника податку на додану вартість, виготовлена шляхом сканування, якщо такі заяви додані до реєстраційної картки. Закон має на меті спрощення процедур започаткування бізнесу та зменшення витрат часу, необхідних для звернення суб'єктів господарювання до органів державної податкової служби для подання заяви щодо реєстрації платником податку на додану вартість або обрання спрощеної системи оподаткування.

Законом України від 15.04.2014 р. № 1206-VII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення порядку відкриття бізнесу» [28] скасовано вимоги щодо наявності у юридичної особи печатки. У зв'язку з цим, для спрощення контролю за повноваженнями осіб, які підписують документи від імені підприємства, Укрдержреєстром відкрито на своєму сайті безкоштовний доступ до значного переліку відомостей про юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців (зокрема про факт и дату реєстрації; список осіб, які мають право діяти від імені юридичної особи; інформацію про відкриття виконавчого провадження тощо). Поряд з цим залишається можливість використовувати печатки і замовляти нові, якщо засновники або учасники юридичної особи вважають це необхідним. Законом скасовано сплату реєстраційного збору, а також встановлено механізм здійснення державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців шляхом подання електронних документів без обов'язкового використання електронного цифрового підпису, використовуючи інші способи ідентифікації особи заявника, наприклад, передавання файлу із зображенням, QR-коду тощо з використанням ІТ-технологій та мобільного зв'язку.

Закон України від 7.04.2015 р. № 285-19 «Про внесення змін до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців» щодо спрощення припинення юридичних осіб шляхом злиття, приєднання, поділу, перетворення (реорганізації)» [29] має мету – спрощення проведення процедури державної реєстрації юридичної особи в результаті злиття, приєднання, поділу, перетворення (реорганізації). Відповідно до статті 33 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» юридична особа припиняється в результаті передання всього свого майна, прав та обов'язків іншим юридичним особам- правонаступникам у результаті злиття, приєднання, поділу, перетворення (реорганізації) або в результаті ліквідації за рішенням,

прийнятим засновниками (учасниками) юридичної особи або уповноваженим ними органом, за судовим рішенням або за рішенням державних органів, прийнятим у випадках, передбачених законом.

Крім того, до істотних формальних реформ належить:

- спрощення отримання дозволів на будівництво і реєстрації прав власності на нерухоме майно, реєстрації прав власності через оптимізацію передачі майнових прав з використанням модернізованої системи реєстрації нерухомості, а також щодо спрощення механізмів доступу до кредитних ресурсів за рахунок створення прозорих механізмів доступу до кредитної інформації різних фінансових установ;

- запровадження нових підходів до спрощення: сплати податків і митних платежів для підприємств шляхом спрощення податкових і митних декларацій та удосконалення електронної системи їх подачі до уповноваженого органу; процедур банкрутства підприємств за рахунок впровадження нових прозорих процедур встановлення неплатоспроможності підприємств і забезпечення захисту прав кредиторів;

- уніфікація надання низки адміністративних послуг із супроводження дозвільних процедур, на третину скорочено кількість платних адміністративних послуг центральних органів виконавчої влади. Органам державної влади заборонено делегувати будь-яким підприємствам повноваження із надання адміністративних послуг. Послуги здійснюються виключно завдяки принципу «єдиного вікна» у низці сформованих центрів із надання адміністративних послуг;

- спрощення та полегшення відкриття і закриття підприємства. Скасовано вимоги щодо мінімального розміру статутного капіталу, впроваджено «типовий» статут і скасовано обов'язкове нотаріальне посвідчення засновницьких документів для підприємств, врегульовано питання про акредитацію представництв (філій) іноземних компаній шляхом декларування початку діяльності;

- здійснення оптимізації практики припинення діяльності підприємств шляхом обмеження граничних строків закриття бізнесу для юридичних і фізичних осіб, скорочення до трьох днів терміну контрольної перевірки та до трьох місяців тривалості процедур банкрутства, обмеження термінів санації та ліквідації підприємств;

- скасування обов'язкової сертифікації значної кількості продуктів і обов'язкової реєстрації декларації виробника про відповідність промислової продукції встановленим вимогам. Створення адаптованої до вимог ЄС і СОТ сучасної системи технічного регулювання, що дозволяє домогтися взаємного визнання результатів оцінки відповідності продукції з торговельними партнерами України;

- запровадження податкової реформи: уніфікація вітчизняної класифікації малих і середніх під-

приємств з європейською. Запроваджено єдиний податок для широкого кола суб'єктів господарювання – малих і середніх підприємств залежно від рівня зайнятих працівників та обсягів виробленої продукції. Крім того, з 44 до 23 скорочено кількість податків і зборів, зменшено періодичність їх сплати, скорочено кількість податків та запроваджено Єдиний соціальний внесок;

- розширення можливостей для ведення зовнішньоекономічної діяльності через надання декларанту права оформлення митних документів у будь-якому митному органі на території України. Передбачено здійснення митного оформлення протягом чотирьох годин від моменту подання вхідних документів [30].

Результати аналізу свідчать, що позитивними наслідками активізації державної політики регулювання підприємницького сектору в Україні стало удосконалення дозвільних процедур і реєстрації (у тому числі електронної) речових прав на майно, спрощення процедур відкриття та закриття бізнесу,

одержання адміністративних послуг, звуження прямого державного контролю за діяльністю суб'єктів господарювання та реформування сфери надання адміністративних послуг, пом'якшення податкового тиску, розвиток інфраструктури для надання суб'єктам підприємництва фінансової, матеріально-технічної, інформаційної, науково-технологічної, консультативної, маркетингової, кадрової та освітньої підтримки.

Реформи дозволили Україні піднятися в рейтингу «Doing Business – 2015» з 112 на 96 позицію серед 189 країн світу (табл. 1). Тобто країна поліпшила свій показник порівняно з 2014 р. на 16 позицій, що свідчить про певний прогрес у сфері дерегуляції економіки. Зокрема, досягнуто значного успіху за двома ключовими позиціями – «реєстрація власності» (59 позиція) і «сплата податків» (108 позиція). Водночас вагомий, майже п'ятиразовий відрив у рейтингу від «старих» членів ЄС та дворазовий відрив від нових вимагає подальшого системного просування політики дерегуляції в Україні [30].

Таблиця 1

Позиція України у рейтингу «Doing Business» у 2008-2015 рр.

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Складність ведення бізнесу, загальна оцінка	139	145	147	149	152	140	112	96
За субіндексами:								
започаткування бізнесу	109	128	136	118	116	50	69	76
реєстрація власності	138	140	160	165	168	158	88	59
Сплата податків	177	180	181	181	183	168	157	108
підключення до електропостачання	X	X	X	169	170	170	182	185
виконання зобов'язань за контрактом	46	48	43	44	44	45	44	43
Банкрутство	140	143	145	158	158	157	141	142
отримання кредиту	68	28	30	21	23	24	14	17
зовнішня торгівля	120	121	139	136	144	148	153	154
дозвільна система у будівництві	174	179	181	182	182	186	68	70
Захист прав інвесторів	141	142	108	108	114	127	107	109

Розраховано за даними: Doing Business–2015 [17].

Проте відбулося погіршення у 7 з 10 сфер, що охоплюються дослідженням. Низка важливих показників залишаються на низькому рівні. Зокрема протягом тривалого часу в Україні здійснювалися суперечливі реформи, які, за висновками Світового банку, демонстрували то значне поліпшення умов ведення бізнесу, то – навпаки, стрімке зниження порівнюваних позицій.

За кожним показником легкості ведення бізнесу в Україні кількість процедур, необхідних для провадження підприємницької діяльності, перевищує показники розвинутих країн та країн-сусідів у 2-3 рази. Особливо гостро ця проблема постає у сфері адміністрування податків, оскільки порядки

звітування та обліку прямо впливають на швидкість здійснення операцій у господарській діяльності підприємств. Надмірна кількість адміністративних процедур не лише в податковому звітуванні, але й взагалі у процесі ведення бізнесу стримує процес активізації підприємництва і зростання його мобільності щодо конкурентів.

Фактично, у 2013-2015 рр. в сфері сприяння підприємницькій діяльності продовжено практику попередніх років, коли в Україні реалізовувалися реформи, які покращували міжнародні рейтинги країни без забезпечення реальних процесів активізації підприємництва та відновлення національної економіки. Реалізація дійсних реформ поступово

уповільнювалася та гальмувалася, що викликало загальне руйнування перших позитивних очікувань вітчизняних і іноземних підприємств щодо перспектив бізнес-клімату та інвестиційної привабливості України.

Попри те, що відбулося ухвалення значного числа нормативно-правових актів, які істотно змінили правове підґрунтя підприємницького та інвестиційного клімату в країні, суттєвої активізації середнього та малого підприємництва та підйому інвестування не спостерігалось. Ефективність політики економічних реформ істотно знижується надто повільним формуванням цілісного та системного інституційного середовища, яке забезпечує реалізацію правових положень у практичній діяльності державного управління, бізнесу та населення України [30]. Як вважає професор Л. Воротіна, потенційні можливості сектору малого бізнесу щодо створення нових робочих місць, щодо стратегії створення базових умов нарощування економічної ваги малих підприємств вщент руйнуються, що підтверджується, на жаль, сучасною практикою функціонування економіки України. Об'єктивність вимагає докорінної зміни суб'єктивного управлінського тис-

ку на малий і середній бізнес; створення законодавчо-нормативної бази захисту малих і середніх підприємств від свавілля влади; запровадження діючого дерегуляторного механізму малого і середнього сектору національної економіки України [12].

Сектор МСП в Україні сформувався кількісно і відповідає середньоєвропейському рівню. Кількість суб'єктів малого та середнього підприємництва включаючи фізичних осіб-підприємців України станом на 1 січня 2015 р. досягла 99,9% від загальної кількості суб'єктів господарювання (1931,7 тис. суб'єктів). Кількість зайнятих у суб'єктах МСП в Україні становить 6881,6 тис. осіб, що у 3,6 рази перевищує кількість зайнятих на суб'єктах великого бізнесу. Обсяг реалізованої продукції суб'єктами МСП в Україні – 2,7 трлн грн, що у півтора рази перевищує обсяг реалізації суб'єктами великого бізнесу [31].

В докризовий період (2007-2008 рр.) Україна за кількістю суб'єктів малого та середнього підприємництва з розрахунку на 1000 населення, що дорівнювало 50-60 одиниць, виходила на рівень найрозвинутіших країн світу (табл. 2). Кожен четвертий чи третій працівник були задіяні на підприємствах сектору малого та середнього підприємництва.

Таблиця 2

Основні показники діяльності суб'єктів малого та середнього підприємництва у 2007-2014 рр.*

Показники	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Кількість середніх підприємств на 10 тис. осіб наявного населення, од.	5	5	5	5	5	4	4	4
у % до попереднього року	-	100,0	100,0	100,0	100,0	80,0	100,0	100,0
Кількість малих підприємств на 10 тис. осіб наявного населення, од.	84	79	82	78	77	76	82	75
у % до попереднього року	-	108,6	108,5	71,4	77,7	94,5	108,7	91,5
Кількість фізичних осіб-підприємців на 10 тис. осіб наявного населення, осіб	477	530	579	394	290	271	292	370
у % до попереднього року	-	111,1	109,2	68,0	73,6	93,4	107,6	126,7
Кількість зайнятих працівників на середніх підприємствах, тис. осіб	3482,7	3137,7	2844,2	3393,3	3252,6	3144,2	3012,1	2646,7
у % до попереднього року	-	90,1	90,6	119,3	95,9	96,7	95,8	87,9
Кількість зайнятих працівників на малих підприємствах, тис., осіб	2324,7	2319,0	2227,4	2164,6	2091,5	2051,3	2010,7	1675,9
у % до попереднього року	-	99,8	96,1	97,2	96,6	98,1	98,0	83,3
Кількість зайнятих працівників у фізичних осіб-підприємців, тис. осіб	3679,0	3989,0	4223,5	2814,5	2371,4	2277,9	2322,6	2498,2
у % до попереднього року	-	108,4	105,9	66,1	84,1	95,0	102,1	107,6

* Розраховано за даними Держстату України [32; 33].

Несприятливий підприємницький клімат негативно вплинув на темпи розвитку малого та середнього підприємництва. Так, кількість малих підприємств на 10 тис. наявного населення скоротилася з 84 в 2007 р. до 75 в 2014 р., середніх – з 5 до 4, фізичних осіб-підприємців – з 477 до 370. Причому, по-

вернення показників на докризовий рівень досі не сталося.

Виходячи із результатів динаміки показників, наведених у табл. 2 можна дійти висновків про наявність ряду тенденцій, які засвідчують про недосконалості формування та забезпечення ефективної ді-

яльності суб'єктів малого та середнього підприємництва України у післякризовий період протягом 2009-2014 рр. Так, кількість зайнятих працівників на малих підприємствах постійно знижувалася, що у відсотках до попереднього року склало відповідно 96,1; 97,2; 96,6; 98,1; 98,0; 83,3. Така ж тенденція, за винятком деяких років, спостерігалася і з кількістю зайнятих працівників на середніх підприємствах і у фізичних осіб-підприємців, відповідно – 90,1; 90,6; 119,3; 95,9; 96,7; 95,8; 87,9 та 108,4; 105,9; 66,1; 84,1; 95,0; 102,1; 107,6.

Окрім цього, динаміка розвитку фізичних осіб-підприємців, представлена в табл. 2, показує різке зниження показників з 2009 по 2010 р. Так, чисельність фізичних осіб-підприємців за період з 2009 по

2010 р. скоротилася з 579 на 10 тис. наявного населення до 394 осіб, що склало 68%; чисельність зайнятих працівників у фізичних осіб-підприємців за цей же період скоротилася з 4223,5 до 2794 тис. осіб, що склало 66,1%. Ця тенденція пояснюється тим, що у 2009 р. в економіці України проявлялися наслідки фінансової кризи, а також різко збільшився (в 1,6 рази) курс долару (з 5 до 8 грн), що надзвичайно негативно позначилося на малому бізнесі.

Істотний спад підприємницької активності проявився у 2011 р., за який було зафіксовано найвище абсолютне число фізичних осіб-підприємців, діяльність яких припинено (табл. 3). В цей рік вперше було зафіксовано вище число знятих з обліку підприємців, а ніж зареєстрованих – 248 763 проти 175 301 фізичних осіб-підприємців.

Таблиця 3

Динаміка реєстраційних даних щодо фізичних осіб-підприємців в Україні за 2005-2014 рр.*

Показники	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Кількість зареєстрованих фізичних осіб-підприємців, осіб	302610	312369	327410	344711	227630	248405	175301	157371	160613	125076
у % до попереднього року	-	103,2	104,8	105,3	66,0	109,1	70,6	89,8	102,1	77,9
Кількість фізичних осіб-підприємців, діяльність яких припинено, осіб	129961	79714	109086	145055	168440	161470	248763	179007	141228	535121
у % до попереднього року	-	61,3	136,8	133,0	116,1	95,9	154,1	71,9	78,9	378,9

* Розраховано за даними Державної реєстраційної служби України [34].

Дану негативну тенденцію, яка розпочалася у 2010-2011 рр., можна пояснити тим що станом на 01 січня 2011 р. припадає введення в дію нового Податкового кодексу, який був стартом нової податкової реформи. Наступний 2012 р. також не відзначається ростом підприємницької активності, адже число знятих з обліку все ж перевищувало число зареєстрованих (на 21 тис. 636 осіб). У 2013 р. відбувається вже незначне зростання – число зареєстрованих на 19 тис. 385 осіб перевищило число фізичних осіб-підприємців, підприємницьку діяльність яких припинено – 160 613 проти 141 228 (табл. 3).

І нарешті, найбільший спад підприємницької активності за всі роки розвитку малого та середнього бізнесу відбувся у 2014 р. коли було зафіксовано найвище абсолютне число фізичних осіб-підприємців, підприємницьку діяльність яких припинено. У цей рік в країні відбувалися внутрішні політичні та економічні потрясіння, пов'язані з реформатуванням усіх гілок влади, анексія Криму та військові дії на Донбасі. За цей період було зафіксовано майже в 4 рази більше знятих з обліку підприємців, а ніж зареєстрованих 535 121 проти 125 076 фізичних осіб-підприємців (табл. 3).

Результати дослідження свідчать, що однією з проблем, що негативно впливає на діяльність суб'єктів малого та середнього підприємництва-

юридичних осіб, є нерівномірні фіскальні навантаження між підприємствами. Поряд з вибірковими податковими пільгами для здійснення господарської діяльності підприємствами зберігається значна диспропорція щодо сприяння державою малим і середнім підприємствам. Зокрема, протягом останніх років посткризового відновлення (2010-2012 рр.) середня частка податкових відрахувань від обсягу усієї реалізованої продукції підприємств складала для: великих підприємств – 5% (4,5% у 2012 р.); середніх – 3,2% (3,5); і малих – 4,8% (4,7). Як наслідок, вага середніх підприємств у економіці країни зростає без зростання їх внеску у наповнюваність бюджету України [30].

Це спричиняє подвійну загрозу. З одного боку, втрачаються можливості для малих і економічні стимули для середніх підприємств щодо розширення масштабу виробництва і нарощування промислових потужностей. З другого – великі підприємства змушують власну діяльність для збереження адміністративних переваг.

І, нарешті, військовий конфлікт у 2014 р. негативно вплинув на розвиток середніх і малих підприємств: їх кількість у цьому році значно зменшилася ніж за звітний період попереднього року, відповідно, на 15,7% та 13,2% (табл. 4).

Основні показники діяльності суб'єктів малого та середнього підприємництва у 2013-2014 рр.*

Показники	2013	2014	у % до попереднього року
Кількість суб'єктів малого та середнього підприємництва, од., у тому числі:			
Кількість середніх підприємств, од.	1721411	1931664	112,2
Кількість малих підприємств, од.	18859	15906	84,3
Кількість фізичних осіб-підприємців	373809	324598	86,8
Кількість зайнятих працівників на суб'єктах малого та середнього підприємництва, тис.осіб, у тому числі:	1328743	1591160	119,7
Кількість зайнятих працівників на середніх підприємствах, тис.осіб	7345,4	6820,8	92,9
Кількість зайнятих працівників на малих підприємствах, тис.осіб	3012,1	2646,7	87,9
Кількість зайнятих працівників у фізичних осіб-підприємців, тис.осіб	2010,7	1675,9	83,3
Кількість зайнятих працівників у фізичних осіб-підприємців, тис.осіб	2322,6	2498,2	107,6

* Розраховано за даними Держстату України [34].

Також спостерігається скорочення чисельності зайнятих на середніх і малих підприємствах у 2014 р. порівняно з аналогічним показником звітнього періоду минулого року, відповідно, на 12,1% та 16,7%. Чисельність зайнятих у фізичних осіб-підприємців збільшилась у 2014 р. порівняно з аналогічним показником 2013 р. – на 7,6%. За станом на 01.01.2015 р. загальна чисельність суб'єктів малого та середнього підприємництва склала 1931664 одиниць, що на 12,2% більше ніж за звітний період попереднього року. Але зазначений показник збільшився порівняно з аналогічним показником звітнього періоду минулого року у зв'язку із збільшенням кількості фізичних осіб-підприємців – на 19,7% (табл. 4).

Проаналізовані статистичні дані показують чітку тенденцію, яка виражає реакцію суб'єктів малого та середнього підприємництва на умови зовнішнього середовища: фінансову кризу 2008 р., введення нового Податкового кодексу 2011 р. та нерівномірні фіскальні навантаження між підприємствами, падіння курсу гривні, економічну кризу, військовий конфлікт, що кінець кінцем впливає на формування підприємницької активності в країні. Якщо в перші роки становлення малого бізнесу в Україні, в 90-х роках, кількість зареєстрованих суб'єктів малого підприємництва зростала за рік у 20 разів, то в сучасних умовах спостерігається застій, а навіть і зменшення кількості зайнятих в малому та середньому підприємстві. Такий стан не свідчить про повну насиченість і вичерпність умов розвитку малого та середнього підприємництва, а навпаки наголошує на тому, що об'єктивні закономірності його поступу гальмуються дерегулюючою діяльністю державних інституцій і в центральних

органах влади і в місцевих органах самоврядування [12].

Як свідчать статистичні дані найбільший вплив на розвиток малого і середнього підприємництва мало податкове законодавство. Податкова система України є однією з найбільш складних не лише серед країн європейського регіону, але і в глобальному порівнянні. Це регулярно підтверджується міжнародними рейтингами і звітами. За даними рейтингу Світового банку і Міжнародної фінансової корпорації (IFC) Paying Taxes 2013 Україна займала 137 місце з 183 країн світу за умовами сплати податків, а за критерієм «оподаткування» у вибіркового рейтингу 165 місце [35].

За результатами анкетного опитування представників малого підприємництва Донецької і Луганської областей, проведеного вченими Інституту економіки промисловості НАН України у кінці 2012 – початку 2013 р., серед найбільших труднощів і адміністративних бар'єрів в підприємницькій діяльності респонденти назвали оподаткування і адміністрування податків (47%), видачу дозволів або ліцензій (23%), державний контроль (25%). Оцінюючи вплив Податкового кодексу і законів, що уточнюють його на діяльність підприємства, 59% респондентів відзначили погіршення положення (у тому числі 5% були близькі до банкрутства), 23% вважали, що положення залишилося без зміни, 9% відмітили, що є передумови для поліпшення і тільки 3% відповіли, що положення покращується. Причому, 40% респондентів використали до прийняття Податкового кодексу загальну систему оподаткування і 60% спрощену. У зв'язку з введенням Податкового кодексу 44% не припускали в перспективі

розширення бізнесу і тільки 26% готові були до цього.

Недосконала податкова система прямим чином впливає на тінізацію малого підприємництва, приховання реальних доходів підприємців. Так, за результатами опитування до 20% реального річного доходу декларують для цілей оподаткування 19% підприємців, від 20 до 40% – 24%, від 40 до 60% – 25%, від 60 до 80% – 14%, від 80 до 100% – 6%.

Після введення в дію Податкового кодексу України податкову систему України складають 17 загальнодержавних і 5 місцевих податків і зборів. Суб'єкти малого підприємництва самостійно приймають рішення про вибір податкового режиму – загального або спеціального. Спеціальний податковий режим у вигляді «спрощеної системи оподаткування, обліку і звітності» передбачений в податковій системі України для зниження податкового навантаження і стимулювання малого підприємництва. За даними Державної фінансової служби України в 2013 р. за спеціальним податковим режимом «спрощена система оподаткування, обліку і звітності» працювали 1,3 млн фізичних осіб-підприємців (100% діючих) і 148,7 тис. юридичних осіб (40% діючих).

Вартість дотримання податкового законодавства в Україні істотно впливає на ділове середовище і є однією з перешкод на шляху розвитку бізнесу, особливо малих підприємств і приватних підприємців. Причому, малі підприємства набагато більше страждають від витрат на ведення податкового обліку. Так, 77% респондентів заявили, що від 1 до 50% річного доходу бізнесу вони витрачають на оплату процедур адміністрування податків. Вартість дотримання податкового законодавства складається в основному з витрат підприємств на оплату робочого часу працівників бухгалтерської служби, яке витрачається на ведення податкового обліку і пов'язаних з оподаткуванням процедур. Система адміністрування податків перешкоджає залученню інвестицій і створенню нових малих підприємств [36].

За даними Всесвітнього банку і Міжнародної фінансової корпорації (IFC), в 2013 р. тимчасові витрати середнього українського підприємства на виконання податкового законодавства склали 491 годину в рік. При цьому, в країнах СНД тривалість робочого часу, використаного на виконання основних податкових зобов'язань, складала в середньому 266 годин в рік. У країнах Європи і Центральної Азії загальні середньорічні витрати часу однієї компанії склали в середньому 260 годин, в країнах Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЭСР) – 126 годин.

Витрати на дотримання податкового законодавства залежать від розміру підприємства по рівню доходу (чим більше підприємство, тим більше витрати), проте малі підприємства мають найбільші

витрати, якщо порівняти ці витрати з доходом підприємства. За даними дослідження Всесвітнього банку і Міжнародної фінансової корпорації (IFC) "Вартість дотримання податкового законодавства в Україні", вони досягають 8% річного доходу. Ці витрати можна порівняти з додатковим податком, що шкодить конкурентоспроможності малих підприємств навіть на внутрішньому ринку країни, оскільки вони опиняються в не вигідному становищі порівняно з великими підприємствами, аналогічні витрати яких складають лише 0,03% їх доходів. Така ситуація не сприяє стимулюванню підприємницької ініціативи, самостійної зайнятості, залученню інвестицій і може бути певною перешкодою для створення нових малих підприємств.

Порівняння витрат робочого часу і фінансових витрат, пов'язаних з виконанням обов'язкових податкових процедур на підприємствах України, що застосовують різні податкові режими, показало, що найбільші витрати мають підприємства, які платять податки за загальною системою оподаткування. Вартість виконання податкових зобов'язань для підприємств з доходом до 1 млн грн є найбільшим відносно загального річного доходу – 5,3%. Підприємства, які перейшли на спеціальний податковий режим із сплатою єдиного податку, мають найменші витрати часу і фінансових ресурсів. Так, витрати компаній, які мають річний дохід до 1 млн грн, але застосовують спрощену систему оподаткування, складають 3%.

Реформи у сфері оподаткування сприяли тому що у 2014 р. Україна піднялася в рейтингу країн за простотою сплати податків Paying Taxes 2015 [55] з 164 і на 108 позицію [38]. Завдяки стрімкому ривку вгору в податковій таблиці про ранги Україна піднялася в Doing Business 2015 відразу на 16 позицій і посіла 96 місце серед 189 держав. Україна продемонструвала поліпшення в усіх трьох складових оподаткування – кількість податкових платежів, час, що витрачається на сплату податків, загальна ставка оподаткування. Втім, скорочення кількості платежів відбулося лише формально. Це відбулося головним чином за рахунок переходу основної частини платників податків на електронну подачу звітності по єдиному соціальному внеску. Перехід з паперової на електронну звітність стався після того, як з 1 жовтня 2013 р. адміністрували єдиний соцвнесок (ЄСВ), замість Пенсійного фонду стало Міністерство доходів і зборів. В результаті якщо до жовтня 2013 р. лише 38% платників звітували в онлайн, то до кінця року їх частка зросла до 77%. А в першому півріччі 2014 р. таких було вже більше 90%.

Також завдяки зниженню ставки з податку на прибуток з 21% в 2012 р. до 19% в 2013 р. відбулося зменшення загальної ставки оподаткування з 54,9 до 52,9%. Це «послаблення» було передбачено ще в прийнятому в 2010 р. Податковому кодексі [38].

Втім, успіхи України в нинішньому рейтингу применшують можливості її просування в майбутньому. На сьогоднішній день вже фактично вичерпаний найбільш популярний до цих пір ресурс для підвищення рейтингу – зниження кількості платежів. Зараз в дослідженні враховуються п'ять податків – на прибуток, ПДВ, ЄСВ, земельний і екологічний. По кожному з них береться найменша величина – один платіж на рік. Це означає, що подальше поліпшення можливе тільки за рахунок відмови від одного з цих п'яти податків або зменшення їх бази оподаткування.

Значний вплив на розвиток малого і середнього підприємництва робить дозвільна система. Система видачі дозвільних документів, незважаючи на законодавчі нововведення, оперує широким переліком дозволів, характеризується нормативними суперечностями і відсутністю ефективно функціонуючого організаційно-правового механізму видачі документів дозвільного характеру, непрозорістю і складністю дозвільних процедур, що створює підоснову для корупційних дій чиновників. Результати проведеного опитування свідчать, що більше половини респондентів (57%) вважає, що дозвільна система перешкоджає нормальній господарській діяльності суб'єктів малого підприємництва. 62% опитаних в процесі отримання дозволів зіткнулася з такою проблемою, як підготовка надмірної кількості документів і бюрократична тяганина, пов'язана з їх отриманням.

За результатами анкетного опитування представників малого і середнього бізнесу про стан проведення реформ у сфері МСБ та боротьби з корупцією у сфері ведення підприємницької діяльності в Україні (квітень-травень 2015 р.) приблизно дві третини керівників МСП (65%) не задоволені роботою уряду України в частині підтримки і захисту інтересів МСП [39]. Складовими підприємницької діяльності, в яких на думку керівників МСП, найлегше наслідувати регуляторні вимоги є:

- створення і реєстрація підприємств (82%);
- забезпечення виконання умов договорів (82%);
- дотримання вимог, що стосуються безпеки праці і охорони здоров'я (73%);
- дотримання вимог, що стосуються страхування і соцзабезпечення (71%);
- дотримання вимог з довкілля охорони (69%);
- сплата податків (66%);
- реєстрація майнових прав (60%);
- отримання дозволів на ведення господарської діяльності (53%);
- підключення до систем електропостачання і комунальних послуг (49%).

Приблизно третина керівників МСП вважає, що, повністю наслідувати вимоги законодавства дуже складно або практично неможливо. Майже дві третини вважають, що відповідати їм як мінімум

дещо складно. Внаслідок чого, за оцінками більшості респондентів, щонайменше, кожне четверте МСП, працює в тіні. 80% респондентів вважають, що ситуація в сфері законодавства залишилася без змін або ускладнилася [40].

Таким чином, проблеми функціонування малого і середнього підприємництва, що негативно впливають на зростання підприємницького сектора не вирішені, зокрема з них залишаються такі:

- невизначеність і незахищеність прав власності. Існуючі вади приватизації в Україні сприяли виникненню ситуації постійного конфлікту інтересів у економічній сфері між новими власниками. На сьогодні найпоширенішими економічними злочинами є злочини проти власності – 66,9% від зареєстрованих злочинів у країні, зокрема жертвами рейдерства (незаконного поглинання чи набуття прав власності) щороку стають 700 підприємств. Це спонукає підприємців до використання різних тінювих схем «страхування» своєї власності;

- процедурна переобтяженість ведення господарської діяльності. Практично за кожним показником легкості ведення бізнесу в Україні кількість процедур, необхідних для провадження підприємницької діяльності, перевищує показники розвинутих країн та країн-сусідів у 2-3 рази. Особливо гостро ця проблема постає у сфері адміністрування податків, оскільки порядки звітування та обліку прямо впливають на швидкість здійснення операцій у господарській діяльності підприємств. Надмірна кількість адміністративних процедур не лише в податковому звітуванні, але й взагалі у процесі ведення бізнесу стримує процес активізації підприємництва і зростання його мобільності щодо конкурентів. Виникають виклики, пов'язані із закріпленням не лише ефективних, а й неефективних економічних зв'язків;

- відсутність цілісного управлінського бачення розвитку підприємництва. Держава надає адресну допомогу для розвитку малого та середнього підприємництва, проте не відстежує ефект від освоєння такої допомоги обраними суб'єктами господарювання у масштабах економіки країни. Зокрема реалізація та поширення практики мікрокредитування вважаються успішними у разі освоєння виділених ресурсів з державного бюджету згідно отриманих заявок та/чи проведених конкурсів на отримання такої допомоги. У 2013 р. мікрокредити видано 40 малим підприємствам і фізичним особам-підприємцям (9,78 млн грн), нефінансову допомогу (консультації, навчання, реакції на звернення та скарги) надано понад 5,68 тис. суб'єктам господарської діяльності з понад 3,16 млн мікро-, малих та середніх підприємств, що працюють в Україні (понад 11 тис. реєструвалося щомісяця) [40]. Ця проблема має такі наслідки: по-перше, неефективний розподіл наявних ресурсів без належного уявлення, де така допомога отримає найбільшу віддачу для економіки; по-

друге, нездатність оцінити ефективність будь-якої державної допомоги узагалі в її адресній формі;

- непрозорість реєстраційної діяльності. Відсутність уніфікованої інформаційної бази з відкритим доступом щодо даних із реєстрації підприємств, належності власності та відстеження їх діяльності, а також наслідки здійснених в 2010-2014 рр. заходів зі спрощення відкриття та закриття бізнесу (прискорення розгляду документів реєстрації без вчинення перевірок відповідності, радикальне зниження рівня статутних капіталів, обмеження вимог у процедурі закриття підприємств та інші) формують ситуацію, за якої перевірка (підтвердження) становища підприємства значно ускладнюється для контрагентів та третіх сторін. Зокрема швидкий вихід підприємства на ринок супроводжується нездатністю кредитора встановити його дійсну фінансову спроможність за походженням тієї чи іншої власності чи отримання необхідних дозвільних документів тощо;

- формальність покращення стану бізнес-клімату. Здійснення реформ у підприємницькому середовищі органами державної влади, як правило, пов'язується із досягненням певного оціночного показника чи низки показників у міжнародних рейтингах країни. Проте зусилля докладаються у тих сферах, де відсутній будь-який опір того чи іншого «галузевого» лобі. Основні структурні вади економіки країни зберігаються на тлі покращення міжнародних оцінок. Так, Україна три роки перебувала у групі країн-лідерів щодо прискорення реформ із покращення бізнес-середовища, проте за ці ж роки істотно зросли галузева концентрація виробництва та обмеження ринкового середовища [40].

Висновки. Для подолання кризових загроз для малого і середнього підприємництва необхідне створення в Україні стимулюючого бізнес-середовища та сприятливих інвестиційних умов функціонування підприємницьких структур. Задля вирішення означених проблем необхідна дієва владна підтримка малого і середнього підприємництва шляхом розширення системи пільгового оподаткування, відшкодування відсоткових ставок за банківськими кредитами, зниження тягаря орендних платежів, мінімізація платежів за тепло- і енергоспоживання, вивільнення від непомірних нарахувань на фонд заробітної плати. Без вирішення нагальної підтримки з боку влади суб'єкти малого підприємництва не в змозі навіть зберігати робочі місця, не говорячи про їх нарощування.

Ключову роль в перегляді нормативно-правової бази як на державному, так і регіональному рівнях повинна зіграти сама держава, оскільки введення економічних і конституційних правил, які створюють адміністративні бар'єри знаходиться у владі держави. Потрібний перехід до максимально можливого спрощення доступу економічних суб'єк-

тів на ринок при одночасному підвищенні відповідальності (перш за все економічної) всіх учасників ринку, у тому числі і держави, за реальний результат діяльності.

Першочерговими загальноекономічними ініціативами у регуляторній сфері щодо податкової системи може бути наступне:

- зменшення кількості податків і зборів та зменшення кількості звітів. Так, зокрема, звільнення малих підприємств від податків на інвестиції, ввезені технології;

- розробка порядку подання фінансової звітності, складеної за міжнародними стандартами в електронній формі;

- усунення необґрунтованих підстав щодо відмов у відшкодуванні ПДВ, зокрема, визначення правочинів недійсними, забезпечення 100% відшкодування сум ПДВ суб'єктам господарювання;

- запровадження тільки щорічного звітування суб'єктами малого і середнього бізнесу (крім ПДВ у випадках необхідності відшкодування податкового кредиту);

- розробка та прийняття нормативно-правових актів щодо спрощення форм податкової звітності.

Пріоритетними напрямками державної політики щодо ведення бізнесу та дерегуляції в Україні мають бути:

- усунення надмірного регулювання господарської діяльності у спосіб зменшення кількості документів дозвільного характеру, дозвільно-погоджувальних процедур та переліку продукції, що підлягає обов'язковій сертифікації в Україні (зокрема, у рамках приведення моделі кількості і функцій контролюючих органів у відповідність до стандартів ЄС та Угоди про асоціацію Урядом на першому етапі передбачено скорочення кількості контролюючих органів – з 56 до 28, функцій – з 1032 до 680; на другому етапі – приведення кількості і функцій контролюючих органів у повну відповідність до європейських стандартів);

- забезпечення істотного поліпшення умов ведення бізнесу в Україні за напрямками, що враховуються під час складання рейтингу *Doing Business*, при цьому стратегічною метою має бути входження України до двадцятки провідних країн світу за сприятливістю умов для підприємницької діяльності;

- сумарне скорочення витрат суб'єктів господарювання на виконання обов'язкових державних регуляцій на 20,0% протягом п'яти років. Це має бути досягнуто у спосіб повноцінної імплементації в поточну діяльність органів державної влади норми, визначеної Законом України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» від 11 вересня 2003 р. № 1160-IV, щодо здійснення кількісного аналізу вигод та витрат під час реалізації державної регуляторної політики всіма її суб'єктами без винятку;

- скорочення кількості регуляторних і контрольних органів у спосіб їх злиття або ліквідації, забезпечення усунення дублювання функцій між органами державного нагляду та контролю;

- відмова від системи тотального обтяжливого контролю за всіма суб'єктами господарської діяльності на основі запровадження ризикоорієнтованої системи державного контролю. Для цього, зокрема, необхідна належна реалізація законодавчих актів: Закону України від 15.01.2015 р. № 124-19 «Про технічні регламенти та оцінку відповідності», Закону України від 05.06.2014 р. № 1314-18 «Про метрологію та метрологічну діяльність», Закону України від 05.06.2014 р. № 1315-VII «Про стандартизацію», прийняття 1500 національних стандартів, гармонізованих з відповідними документами ЄС, скасування стандартів колишнього СРСР, створення повнотекстової відкритої електронної бази стандартів;

- підтримка та розвиток малого і середнього підприємництва в сільській місцевості прийняттям Закону України «Про локальні агропродовольчі ринки» та впровадження програми мікрокредитування малих сільських господарств, удосконалення процедур отримання сільськогосподарськими підприємствами дозволів на водокористування, екологічних вимог до споруджуваних об'єктів тваринництва лібералізації карантинного та фітосанітарного регулювання; спрощення процедури використання земель сільськогосподарського призначення для будівництва господарських будівель сільськогосподарського призначення;

- гармонізація вітчизняного законодавства щодо безпечності харчової продукції із законодавством ЄС;

- забезпечення ефективного захисту прав приватної власності, гармонізація із законодавством ЄС положень українського законодавства щодо захисту інвесторів (внутрішніх та іноземних) і кредиторів.

Таким чином, результатом державної політики щодо ведення бізнесу та дерегуляції має стати якісне та стає поліпшення бізнес-клімату в Україні, його поступове наближення до найкращих практик країн ЄС. Актуальною є проблема удосконалення системної стратегії розвитку малого і середнього підприємництва, яка повинна будуватися на основі аналізу поточного стану суб'єктів малого і середнього підприємництва та їх нагальних проблем. Сучасні проблеми розвитку малого і середнього підприємництва в Україні мають так би мовити «адресний», інституційний характер, тому шляхи вирішення цих проблем знаходяться в першу чергу в державницьких інституціях і в державній політиці.

Література

1. **EU SMEs in 2012: at the crossroads.** Annual report on small and medium-sized enterprises in the EU, 2011/12 [Electronic resource]. – Rotterdam : European

Commission, 2012. – 89 p. – Mode of access: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/facts-figures-analysis/performance-review/files/supportingdocuments/2012/annual-report_en.pdf. 2. **Концепція** Загальнодержавної програми розвитку малого і середнього підприємництва на 2014-2024 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/641-2013-%D1%80>. 3. **Розвиток** малого і середнього підприємництва в Україні: проблеми, потреби, перспективи. – К.: Центр громадської експертизи, Центр міжнародного приватного підприємництва, 2015. – 44 с. 4. **Баумоль В.** Предпринимательство: производительное, непроектируемое и разрушительное [Електронний ресурс] / В.Баумоль // Экономическая теория преступлений и наказаний. Сер: Экономическая теория права. – 2015. – №6. – Режим доступу: <http://corruption.rsuh.ru/magazine/6/n6-11.html>. 5. **Вебер А.** Неолиберальная глобализация и ее оппоненты [Електронний ресурс] / А.Вебер. – Режим доступу: http://www.rassi-globalclub.com/gw_02_07b.htm. 6. **Klapper Leora,** Luc Laeven, Raghuram G. Rajan (2004). Business Environment and Firm Entry: Evidence from International Data [Electronic resource] // CEPR Discussion Paper. No. 4366. Doing business. – Mode of access: <https://ideas.repec.org/p/cpr/ceprdp/4366.html>. 7. **Reynolds P. D.** Global Entrepreneurship Monitor: 2000 Executive Report [Electronic resource] / P. D. Reynolds, M. Hay, W. D. Bygrave, S. M. Camp and E. Autio // Kauffman Center for Entrepreneurial Leadership at the Ewing Marion Kauffman Foundation. – 2000. – 59 pp. – Mode of access: <http://www.gemconsortium.org/docs/2408/gem-2000-global-report>. 8. **Fisman Raymond,** Virginia Sarria Allende (2010). The regulation of entry and the distortion of industrial organization // Journal of Applied Economics, forthcoming. 9. **Модернізація** механізмів розвитку малого та середнього бізнесу : моногр. / А.І. Бутенко, М.П. Войнаренко, В.І. Ляшенко та ін.; НАН України, Ін-т економіки пром-сті. – Донецьк, 2011. – 326 с. 10. **Бутенко А.І.** Рівень потенціалу малого підприємництва в Одеському регіоні та напрямки активізації його використання : монографія / А.І. Бутенко, І.М. Сараява, Н.І. Носова ; Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України. – Одеса: Інтерпрінт, 2013. – 112 с. 11. **Варналії З.С.** Мале підприємництво: основи теорії і практики. – 4-те вид., стер. – К.: Т-во "Знання", КОО, 2008. – 302 с. 12. **Ворогіна Л.І.** Можливості збереження підприємств сектору малого бізнесу економіки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://tppe.econom.univ.kiev.ua/data/2009_19/zb19_05.pdf. 13. **Галан Н.І.** Державна підтримка малих та середніх підприємств в Європейському Союзі / Г.І. Галан // Фінанси України. – 2005. – №5 (114). – С. 147-154. 14. **Ляпін Д.** Регіональні особливості

- державного управління розвитком малого підприємства / Д. Ляпін // Стратегічні пріоритети. – 2010. – № 1. – С. 34-38. 15. **Ляшенко В.И.** Регулирование развития малого предпринимательства в Украине: проблемы и пути решения: монография / НАН України. Ин-т економіки пром-сти. – Донецк, 2007. – 452 с. 16. **Макогон Ю.В.** Малый бизнес в Украине в условиях глобализации мировой экономики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://yandex.ua/clck/jsredir?from=yandex.ua>. 17. **Доклад** «Ведение бизнеса – 2015: Больше, чем эффективность» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://russian.doingbusiness.org/reports/global-reports/doing-business-2015>. 18. **Про засади** державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності: закон України від 11.09.2003 р. № 1160-IV // Офіційний вісник України. – 2003. – № 41. 19. **Про дозвільну** систему у сфері господарської діяльності: закон України від 6.09.2005 р. № 2806-IV [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 48. – Ст. 483. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2806-15>. 20. **Про внесення** змін до деяких законодавчих актів України щодо скорочення кількості документів дозвільного характеру: закон України від 9.04.2014 р. № 1193-VII [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 23. – Ст. 873). – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1193-18>. 21. **Про внесення** змін до Закону України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності»: закон України від 13.05.2014 р. № 1252-VII [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 28. – Ст. 934. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1252-18>. 22. **Про ліцензування** певних видів господарської діяльності: закон України від 1.06.2000 р. № 1775-III [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 36. – Ст. 299. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=2&nreg=1775-14>. 23. **Про ліцензування** видів господарської діяльності: закон України від 2.03.2015 р. № 222-VIII [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 23. – Ст. 158. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/222-viii>. 24. **Про основні** засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності: закон України від 05.04.2007 р. № 877-V [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – 2007. – № 29. – Ст. 389. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=877-16>. 25. **Про особливості** здійснення державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності щодо фізичних осіб-підприємців та юридичних осіб, які застосовують спрощену систему оподаткування, обліку та звітності: закон України від 23.02.2012 р. № 4448-VI [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 49. – Ст. 558. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4448-17>. 26. **Про внесення** змін до деяких законодавчих актів України щодо обмеження втручання у діяльність суб'єктів господарювання: закон України від 22 липня 2014 р. № 1600-VII [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 36. – Ст. 1189. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1600-18>. 27. **Про внесення** змін до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» щодо спрощення реєстрації осіб як платників податків: закон України від 05.09.2013 р. № 441-18 [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 20-21. – Ст. 726. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/441-18>. 28. **Про внесення** змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення порядку відкриття бізнесу: закон України від 15.04.2014 р. № 1206-18 [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 24. – Ст. 885. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1206-18>. 29. **Про внесення** змін до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців» щодо спрощення припинення юридичних осіб шляхом злиття, приєднання, поділу, перетворення (реорганізації)» [Електронний ресурс]: закон України від 7.04.2015 р. № 285-19. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/285-19>. 30. **Передумови** та пріоритети реформування державної політики розвитку підприємництва в Україні. – К.: НІСД, 2014 – 73 с. 31. **Показники** структурної статистики по суб'єктах господарювання у 2014 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/sze.htm#opdmp#opdmp. 32. **Статистичний** щорічник України за 2011 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/Arhiv_u/01/Arch_zor_zb.htm. 33. **Статистичний** щорічник України за 2014 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/publ1_u.htm. 34. **Державна** реєстраційна служба України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://infolight.org.ua/content/dinamika-malogo-pidpriemnictva-u-2005-2013-rokah>. 35. **Paying Taxes 2013.** The global picture [Electronic resource]. – Mode of access: <https://www.pwc.com/gx/en/paying-taxes/assets/pwc-paying-taxes-2013-full-report.pdf>. 36. **Результаты** исследования МСП: Состояние проведения реформ в сфере МСП и борьбы с коррупцией в части ведения предпринимательской деятельности в Украине, 5 июня 2015 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dkrp.gov.ua/info/4436.htm>. 37. **Paying Taxes 2015:** The global picture. The changing face of tax compliance in 189 economies worldwide [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.pwc.com/gx/en/paying-taxes/pdf/pwc-pay>

ing-taxes-2015-low-resolution.pdf. 38. **Бізнесу** стало простіше платити податки, але так буде недовго [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://news.finance.ua/ua/news/-/339009/biznesu-stalo-prostishe-platyty-podatky-ale-tak-bude-nedovgo>. 39. **Голова** ДРС Ксенія Ляпіна прокоментувала результати соціологічного опитування бізнес-спільноти про стан проведення реформ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dkrp.gov.ua/info/4436.htm>. 40. **Результати** дослідження МСП: Состояние проведения реформ в сфере МСП и борьбы с коррупцией в части ведения предпринимательской деятельности в Украине, 5 июня 2015 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dkrp.gov.ua/info/4436.htm>.

Толмачова Г. Ф. Особливості державної політики щодо ведення бізнесу та її вплив на розвиток підприємницького сектору

Досліджується зарубіжний і вітчизняний досвід державної політики щодо ведення бізнесу. Наводяться результати аналізу динаміки показників суб'єктів малого та середнього підприємництва України і оцінюється вплив державної політики на формування підприємницької активності в країні. На основі проведеного дослідження надано пропозиції щодо поліпшення підприємницького клімату з метою забезпечення зростання сектору малого і середнього підприємництва.

Ключові слова: державна політика, тенденції розвитку, мале і середнє підприємництво, фізична особа-підприємець, податкова політика, дерегуляція, адміністративні бар'єри.

Толмачева А. Ф. Особенности государственной политики относительно ведения бизнеса и ее влияние на развитие предпринимательского сектора

Исследуется зарубежный и отечественный опыт государственной политики относительно ведения бизнеса. Приводятся результаты анализа динамики показателей субъектов малого и среднего предпринимательства Украины и оценивается влияние государственной политики на формирование предпринимательской активности в стране. На основе проведенного исследования даны предложения относительно улучшения предпринимательского климата с целью обеспечения роста сектора малого и среднего предпринимательства.

Ключевые слова: государственная политика, тенденции развития, малое и среднее предпринимательство, физическое лицо-предприниматель, налоговая политика, дерегуляция, административные барьеры.

Tolmacheva A. F. Features of public policy in relation to doing business and her influence on development of enterprise sector

Foreign and home experience of public policy is investigated in relation to doing business. Results over of analysis of dynamics of indexes of small and middle business of Ukraine entities are brought and influence of public policy is estimated on forming of enterprise activity in a country. On the basis of the conducted research suggestions are given in relation to the improvement of enterprise climate with the purpose of providing of height of sector of small and middle enterprise.

Keywords: public policy, progress trends, small and AV enterprise, physical person-businessman, tax policy, дерегуляція, administrative barriers.

Стаття надійшла до редакції 01.09.2015

Прийнято до друку 16.09.2015